

DET TOTALA KRIGET OCH FARORNA FÖR SVERIGE

Av kommendör HELGE STRÖMBÄCK, Stockholm

I »JAHRBUCH für Wehrpolitik und Wehrwissenschaften 1939» behandlar den kände krigsvetenskapsmannen, viceamiralen och Dr. h. c. Groos, problemet försvarspolitik och det totala krigets strategi. Man finner icke endast av denna uppläggning utan även av andra framställningar, behandlande samma ämne, att läran om det totala kriget medfört en utvidgning nästan till oegentlighetens gräns av begreppet strategi-krigföringskonst. Det talas och skrives om en försörjnings-, kommunikations- och finansstrategi, om krigs- och fredsstrategi, om en diplomatiens, propagandans och idéernas strategi, och man vill med allt detta blott understryka, att uppfattningen om krigsproblemets universalitet icke kan drivas nog långt. Den Clausewitz'ska satsen, att kriget är en fortsättning med andra medel på politiken, ersättes av den under nuvarande tidsepok icke förvånansvärda tesen, att freden är en fortsättning med andra medel på kriget. Kampen emellan nationerna på så skilda områden som världsåskådning, politik, försörjning, finans och rustningsteknik fortgår ju oavbrutet under vår tids fred och leder ofta till sådana tillspetsningar, som tydligt känneteckna kriget.

Hur omfattande krigsproblemet än må göras, får man dock icke glömma att även om man rör sig med begreppen diplomatiskt, finans-, försörjnings-, land-, sjö- och luftkrig såsom detaljbegrepp, så är dessas samordnande mot det slutliga målet — påtvingandet på motståndaren eller motståndarna av den handlandes vilja — det väsentliga. Det engelska fälttjänstreglementet uttrycker detta så, att varje folk kan komma i det läget, att det ensamt eller i förbund med andra måste kunna använda förfogbara påtryckningsmedel. »Dessa medel omfatta diplomatiens och det ekonomiska inflytande som i form av finansiella eller handelsinskränk-

ningar kunna utövas till skada för motståndaren eller till fördel för de förbundna. Slutligen återstår som sista medel insatsen av krigsmakten till sjöss, till lands eller i luften. Krigsmakten är sålunda blott *ett* av medlen för att föra kampen till ett lyckligt slut.»

Avsikten är icke att här föra läsaren in i det totala krigets storstrategiska spekulationer. Vi konstatera blott att såväl förberedelserna för som utkämpandet av ett kommande stormaktskrig omspanna frågor och beröra områden, som ligga långt på sidan av de rent militära. Fredsstrategien omfattar icke blott krigsinstrumentens iordningsställande och fullkomnande utan även den utrikespolitiska aktivitet, som avser skapandet av bredast möjliga maktkonstellation samt av bästa möjliga krigsförsörjnings- och finansiella läge m. m. Båda de motstående stormaktsgrupperna bedriva sålunda före ett krig en verksamhet, som berör alla inom det storpolitiska kraftfältet belägna stater, med mål att trygga utgångsläget för det kommande kriget icke blott med hänsyn till militära maktmedel utan även med hänsyn till militär och civil försörjning. Har fredsstrategien före ett krigsutbrott icke lyckats med ett önskat inlemmande av en stat, eftertraktad ur militär eller ur försörjningssynpunkt, i endera stormaktsgruppen, då måste förutses, att ett dylikt land, när kriget bryter ut och i varje fall under loppet av ett utdraget krig, kommer att utsättas för en press med eller utan användande av våld, vars styrka står i ett bestämt förhållande till landets maktresurser. Det totala kriget är icke enbart ur den synpunkten totalt, att det innebär en kamp ända in på hela folkens livsrötter mellan tvenne antagonister eller maktkonstellationer, utan även ur den synpunkten, att det så lätt kan bli universellt. Detta är en följd dels av de jättelika industriella produktioner, som äro nödvändiga för ett modernt krigs förande, dels och framför allt av den värdeförstörelse, som det moderna luftkriget måste beräknas medföra på hela försörjningslivets (livsmedel, bränsle, industri, kommunikationer m. m.) område hos de i kriget primärt engagerade. Med stor visshet måste båda de krigförande grupperna under ett stormaktskrig eftersträva de länders nyttigheter, vilka under fredsperiodens förberedelsekrig icke låtit sig indragas i allians. Båda komma de att vilja utnyttja deras produkter, och båda komma de att försöka förhindra den andre att njuta denna fördel. Stormaktsgruppernas kamp om de fria staterna dikteras

sålunda numera icke blott av militära krav utan även och kanske främst av krigsförsörjningens krav.

Om vi, mot bakgrunden av de här i korthet framlagda synpunkterna på det totala krigets strategi, betrakta Sverige och dess läge, stöta vi på en del spørsmål värda allmänt intresse.

Farorna i vårt läge kunna deduceras antingen ur rent militära eller ur krigsförsörjningsförhållanden sådana dessa te sig ur stormakternas synvinklar.

För Sveriges del kunna de faror, som härleda sig ur stormakternas *rent militära* överväganden och härpå baserade planeringar, icke anses vara de dominerande. Sverige är intet genomtågsland som t. ex. Belgien var under världskriget eller någon lika lätt erövrad brohuvudställning för kommande militära operationer såsom t. ex. Albanien. Sverige trängs icke med stormakter på kontinenten som t. ex. Tjeckoslovakiet och är, i olikhet mot vad detta land var, framför allt icke bundet i militärallians med någon stormaktsgrupp. Veterligen ha vi varken medgivit eller komma vi frivilligt att medgiva någon stormakt att utnyttja svenskt område för krigsoperationer mot annan makt.

En militär uppgörelse föregås av en omfattande planering, där initialoperationerna ur kraftekonomisk synpunkt måste uppläggas med hänsyn till de strategiskt nödvändiga företagen. Föreligger ingen av vårt läge eller av ingångna allianser dikterad nödvändighet för den ena eller andra stormakten att i sina militära kalkyler rycka in Sverige, så disponeras icke heller i den primära militära operationsplaneringen några på andra håll alltid välbehövlige styrkor för ett anfallsföretag utan påtagligt mål. Det är utvecklingen av läget *efter* ett börjat stormaktskrig, som för Sverige kan skapa de faror, vilka för länder med annat läge äro aktuella redan vid krigsutbrottet eller dessförinnan. Om den utvecklingen lönar sig icke att spekulera. Ju större militär kraft och fasthet vi besitta, desto större utsikt ha vi då att behärska de situationer och avvärja det hot, som då kan uppstå.

Otvivelaktigt är det på det andra området, *försörjningsområdet* eller det handelspolitiska, som vi ha att söka de påtagligaste farorna eller svårigheterna i vårt läge.

Den, som under det senaste årtiondet följt åsiktsyttringarna i stormakternas militära facklitteratur, har icke kunnat undgå att taga intryck av den ingående uppmärksamhet, som där ägnats

åt frågorna om skyddet av och kriget mot folkets och krigsmaktens försörjning icke blott på livsmedelsområdet — mest aktuellt i England — utan även på bränsle-, råvaru-, industri- m. fl. områden. Man vet av tusenårig erfarenhet, hur viktigt skyddet av en opererande armés underhållstjänst är. Nu i det totala krigets dagar inser man, att hela folkets underhållstjänst är lika viktig som krigsmaktens. I stället för Clausewitz' idé, att förintandet av fiendens här måste vara krigsmålet, skjutes nu alltmer — även på kontinenten — den anglosaxiska uppfattningen fram, vilken såsom krigsmål eftersträvar förintandet av motståndarens hela försörjning och därmed också av motståndarens krigsmakt. Förr arbetade flottorna ensamma mot detta mål, nu kan arbetet i oroväckande grad påskyndas av luftvapnen.

Stormakterna brottas med sina försörjningsproblem under ett kommande krig lika intensivt som med de rent militära, och det är att förmoda, att ängslan för försörjningens tillgodoseende icke blott dikterar den fredsstrategiska verksamheten utan även i viss utsträckning de militära offensivriktningarna. Det är ur handelspolitiska synpunkter och de härur härledda militära konsekvenserna för stormakterna, som farorna för Sverige i det nutida läget närmast äro att söka. Vårt försvarsproblem är icke längre enbart det gamla ensidiga: hur skola vi skydda oss mot en invasion?

Det nya problem, som vi komma att ställas inför, kan i stora drag karakteriseras på följande sätt. Vårt land har råvaror och industriprodukter, nödvändiga såväl under krig som fred för båda de motstående stormaktsgrupperna. Blir det krig dem emellan, **ökas** varubehovet för båda grupperna. Båda kunna komma att **vilja** förmena oss rätten att exportera till den andra. Endera gruppen kan vid ett eventuellt stoppande av utförseln från Sverige anse sin försörjning i vitala hänseenden så äventyrad, att den hellre tillgriper tvångsmedel mot vårt land än finner sig i handelsförbindelsernas brytande. Blir utvecklingen denna, glider vårt land in i en speciell form av krigstillstånd, från vilket steget till fullt krigsdeltagande icke är långt.

Utgå vi från att Sverige även på det handelspolitiska området undviker att i stormakternas fredsstrategiska spel bli inmanövrerat i allians- eller beroendeställning gentemot endera stormaktsgruppen, så kan läget vid krigsutbrottet bli ettdera av följande:

1) Båda stormaktsgrupperna finna sig uti att Sverige handelspolitiskt sett står neutralt, d. v. s. att vi liksom under världs-

kriget — ehuru med hårdare restriktioner — bedriva vår handel åt båda hållen.

2) Den ena stormaktsgruppen kräver under hot om handelskrig att Sverige avbryter handeln med den andra.

3) Vi utsätts för krig mot vår egen försörjning för att tvingas frångå en tillämpad, restriktiv handelspolitik mot den ena parten.

Vi torde komma verkligheten närmast, om vi antaga, att de diplomatiska aktionerna från stormakternas sida i Stockholm vid eller före ett krigsutbrott komma att kretsa kring dessa problem och icke kring några primärt militära, såsom basupplåtelse e. dyl. Man ställer sig då osökt den frågan: har Sverige följt med i utvecklingen, så att vi äro beredda att omedelbart intaga en självständig ståndpunkt och handelspolitiskt sett kämpa för denna ståndpunkt, eller komma vi kritik- och viljelöst att kasta oss i armarna på den ena eller den andra stormaktsparten?

Vi ha en militär försvarsstab, som står till regeringens förfogande för de militära problemens belysande, men vi sakna, trots tillvaron av Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, dess komplement, den ekonomiska försvarsstaben. En dylik välorganiserad stab, under en handels- och utrikespolitiskt skolad ledare, är nödvändig. Den har icke blott att utröna och väga vårt lands plus (stormaktens beroende av oss) och minus (vårt lands beroende av stormakten) i ett tänkt handelskrig med den ena såväl som den andra stormaktsgruppen, utan den skall klargöra sådana viktiga frågor som folkkraftens användning i försörjningslivet, produktionens fördelning mellan eget behov och export, den nödvändiga importens tillbytande genom export av varor, som äro nödvändiga för andra länder o. s. v. Först när vår statsledning står på fast grund i fråga om våra egna behov och våra stormaktsmotståndares behov på försörjningslivets område, kunna de handelspolitiska försvars- och anfallsmöjligheterna överblickas och det politiska spelet ur vår synpunkt föras med framgång. Att detta är viktigt behöver icke understrykas. Ge vi upp spelet och falla till föga för den ena maktgruppens handelspretentioner, då måste militären tillkallas, ty då blir det alltid någon form av krig.

Vi vilja ernå det läge, som ovan betecknats med 1), men detta vinna vi icke utan en på ingående studier av totalproblemet »handeln under krig» fotad fasthet i uppträdandet. Visar denna undersökning, att vi icke kunna nå det uppställda målet, då måste

de militära staberna klargöra, vilka maktresurser i olika situationer måste disponeras för att avvända eller möta lägena 2) och 3). Härvid är värt att observera att även om en invasion i Sverige icke är otänkbar såsom betvingelsemetod är den mindre sannolik vid eftersträvandet av ett handelspolitiskt mål, när den invecklar vederbörande makt i ett obegränsat frihetskrig från svensk sida. Väljes denna betvingelsemetod, när fienden näppeligen målet för aggressionen, nämligen Sveriges utnyttjande som försörjningskälla. Det sannolika är därför, att andra medel tillgripas för målets uppnående, medel som främst få sökas inom sjö- och luftkrigföringens områden.

Pressas vi in i läget 3) ligger sålunda största vikt uppå att luftvärnet samt sjö- och flygstridskrafterna äro av sådan styrka, att de i det längsta kunna fördröja vårt eget försörjningslivs strypning. Givetvis får detta dock icke tolkas så, som om en förstärkning av arméns stridsberedskap icke vore önskvärd. Börjar nämligen det svenska försörjningslivet — fattat i en vidare bemärkelse än enbart livsmedelsförsörjning — att flämta, då pressas icke blott det handelspolitiska målet för den fientliga aktionen fram, utan då faller vårt land också lättare för en fientlig invasion, därest läget under tiden så utvecklats, att även rent militära fördelar stå att vinna på Sveriges bekostnad.